

ESTRUCTURA D'UNA SESSIÓ DE FILOSOFIA 3/18

Publicat al BUTLLETÍ FILOSOFIA 3/18 Núm. 81-82—Abril 2010

CONDICIONS PRÈVIES

Cal crear un ambient que afavoreixi un clima per les activitats de pensar i parlar. Hi ha algunes coses que no faciliten aquesta activitat: estar atent a la llum, al soroll, a l'excés d'estímulus...

Algunes idees:

a) Canviar de lloc, d'aula, de marc físic, etc.

b) Canviar de llum. Crear un ambient de llum càlida, a través d'un fanal o d'una espelma o d'altres mitjans.

c) Posar una música suau que anunciï l'activitat, com una sintonia.

d) Pels més petits dotar-se d'una mascota, titella, ninot, caps... per generar curiositat i ajudar a identificar el moment de fer Filosofia (marieta Joanina, la Filo, l'àvia Filo, una titella de Pèbili, etc...)

Espai en el sentit físic, però també en l'institucional, cal fer un forat a l'atapeït currículum escolar on ubicar aquesta activitat de manera sistemàtica i continua.

Aula en **rotllana**: a primària amb cadira o amb taula i cadira; a EI amb catifa o coixins...

Temps cal disposar d'una hora a la setmana per primària; a infantil poden ser dues mitges hores per donar més continuïtat a l'activitat. Millor primeres hores del matí.

Material

A primària: cada estudiant ha de tenir un llibre, i un paper o llibreta. En tot cas, llibreta conjunta¹. En el cas dels més petits, la llibreta és optativa.

Regles del joc

És molt important que es pactin unes normes per fer Filosofia. Cal dedicar-hi temps, que siguin les que cada grup necessita i és recomanable que estiguin a la vista (fotos, dibuixos, cartells, etc.)²

¹ Us suggerim mirar el pwp que tenim penjat a la nostra web a RECURSOS ONLINE/EXPERIENCIES: Llibretes

² Veure **Butlletí Filosofia 3/18** 58-59.

Pels més petits (encara que pot ser per qualsevol edat!), suggerim, si l'espai de l'aula ho permet, la creació d'un racó o mural de Filosofia on anar recollint i penjant exercicis que s'han fet o alguna imatge significativa de l'activitat o el nom de les habilitats que es van treballant....

INICI DE LA SESSIÓ

És important que a l'inici de cada sessió fem el següent:

- Recordar les regles del joc establertes a l'inici de curs (és important que estiguin a la vista!).

- Relació amb la sessió anterior: els nens i nenes han de saber per què fan les coses, això vol dir que els ha de quedar clara la relació entre el que van fer a l'última sessió i el que els proposem fer ara. De manera que partim de: la pregunta triada; dibuix; frase; objecte, etc., seguim on havíem quedat de la pissarra, o bé iniciem lectura nova i pissarra o agenda.

a) Si havíem decidit llegir un nou episodi:

LA LECTURA

Proposar diferents maneres de llegir, recordant que és important la lectura col·lectiva en veu alta. Depenent de l'edat dels nens i nenes i del tipus d'episodi, podem variar les maneres de llegir, per evitar la rutina:

- Lectura del/la mestre/a.
- Lectura silenciosa.
- Lectura col·lectiva.
- Lectura teatral.
- o una combinació de totes.

LA PISSARRA

Aquest és un moment molt important de la sessió, perquè pretén recollir l'interès del grup, sobre els temes a partir dels quals s'aniran establint els diàlegs al llarg de les sessions:

Per convidar els nens i nenes a "fer pissarra" ens podem ajudar amb preguntes com ara:

- Quin aspecte de la lectura t'ha interessat?
- Quin moment del text t'ha sorprès?
- Que et suggereix aquesta lectura?
- Que et sembla que pot ser interessant de discutir?
- T'ha cridat l'atenció algun personatge o situació?
- Remarcaries o subratllaries alguna idea que t'hagi encuriolit?

Cal guardar les pissarres en algun tipus de suport que ens resulti

pràctic: en paper d'embalar (per tal de poder tornar-ho a enganxar), a l'ordinador, a la pissarra digital, fer una fotografia de la pissarra per tal de poder-la projectar la sessió següent amb el canó o fer una còpia per la llibreta de cada nen i nena; un secretari o secretària pot anar copiant-les a la llibreta col·lectiva, etc.

Distintes maneres de fer la pissarra:

Així com suggeríem distintes maneres de fer la lectura, també podem fer pissares de maneres diferents, per exemple:

- Que espontàniament vagin dient oralment i el/la mestre/a o un alumne/a anota les intervencions de l'alumnat.

-Que cadascú s'aixequi i escrigui la seva intervenció.

-En lloc de pissarra espontània, fer preguntes.

-Fer-se una sola pregunta després de la lectura.

-Escriure una pregunta en un paper i passar-la al del costat i veure si el del costat la sap respondre. Al final s'anoten totes les preguntes.

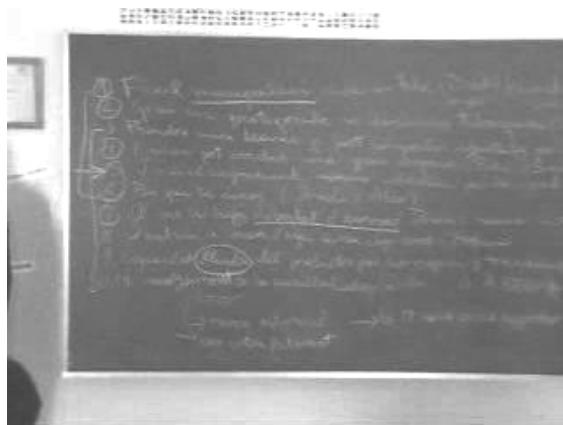
- Variants, per parelles. Entre dos plantegen una pregunta; un l'escriu, l'altre l'explica.

- Escriure la intervenció en un paper amb lletres grans. Es

llegeixen i s'agrupen temàticament i després es col·loquen en una superfície ben vistent. Aquesta manera permet una reflexió més pausada, modera els excessos de la improvisació, i evita les repeticions.

-Es poden fer pissarres temàtiques després de la pregunta: quins temes planteja aquest episodi.

-També es poden fer pissarres literals: quines frases o expressions de la lectura t'han sorprès o interessat?

-Escriure en un paper la qüestió que cadascú proposa i buscar qui en tingui una de semblant o bé agrupar-les, si s'assemblen. Serveix per reagrupar temes i de fet ja es veu quin és l'assumpte que més ha cridat l'atenció. Es perd temps i pot semblar confús, però s'exerciten en la comparació, síntesi, etc.

- A través de la mediació d'un llenguatge plàstic o corporal (collage, dibuixos, etc).

- I totes les que el grup i la mestra siguin capaços d'inventar. Recordeu que és important que les idees i preguntes s'acompanyin amb els noms de les nenes i els nens que les han pensat. Una vegada feta la pissarra amb les primeres intervencions, l'ampliarem i convidarem els qui no han intervingut a afegir-se a les qüestions ja plantejades

Agrupar les qüestions

Si hi ha moltes intervencions, es poden agrupar en grans blocs de manera que en quedin entre cinc i deu.

Triar

Hem d'evitar les votacions. Intentarem tractar totes les qüestions de la pissarra al llarg de les sessions (sempre que el grup ho desitgi), només cal ordenar-les.

Suggeriments per decidir qui tria: algun nen o nena que no hagi participat; el qui hagi celebrat el seu Sant o aniversari aquella setmana; el que s'ha incorporat perquè estava malalt, etc. Amb això volem mostrar que totes les preguntes o qüestions poden ser bons punts de partida, però depèn del grup i de les preguntes de la mestra aconseguir un bon diàleg filosòfic.

b) Si fem diàleg

Recordeu no iniciar un diàleg si no teniu temps suficient. És preferible fer una cloenda de la sessió i triar la qüestió pel

proper dia i deixar el diàleg per la propera sessió:

DIÀLEG

Iniciem el diàleg demanant, al nen o nena que ha dit la frase o ha fet la pregunta triada i els qui l'hagin recolzat, que s'expliquin i que comencin a dir què en pensen d'allò. La/El mestra/e és recolzarà en el Manual per ajudar a avançar en el tema del diàleg.

Coses a tenir en compte per fer o dir durant el diàleg filosòfic:

- Fer-los conscients de la necessitat de la rotllana: "Tothom veu els ulls de tohom?".

- Es pot usar la pissarra per visualitzar alguns conceptes o paraules clau, per fer algun esquema, resoldre algun exercici del Manual, etc.

- Es demana la paraula i es parla d'un a un, tot respectant els torns i les regles del joc que s'hagin acordat.

- De vegades es pot fer una roda d'intervencions, on tothom hagi de parlar ja sigui a mitja sessió o al final.

- Es proposen síntesis parcials per acotar algun aspecte abans de passar a un altre.

- Fer preguntes de seguiment i/o aprofundiment per ajudar a pensar, a lligar intervencions, etc.

- Preguntes que poden ajudar a pensar amb calma: "Vols que algú t'ajudi?", "M'ajudes a recordar el que hem estat dient?"; "Dexeu-lo pensar uns minuts" (a vegades per pensar s'ha de menester silenci); "Què aporta de nou aquesta intervenció?"; "Qui vol afegir alguna cosa?"; etc.

- Fer grups de dos o tres amb alguna pregunta o qüestió per debatre durant 5 o 6 minuts abans de tornar a la rotllana, per després parlar-ne tots i totes junts.

Per ajudar a aquells o aquelles que no participen espontàniament:

- Fer-lo sortir a triar o a fer alguna cosa.

- Fer-li preguntes sobre les

intervencions dels altres (és a dir, que no requereixin complexitat a l'hora de respondre), per exemple:

* De totes les coses que han dit els altres, amb qui estàs més d'acord? Podries dir-nos per què?

* Tu penses igual que ell / ella?

* Alguna vegada a tu t'ha passat el mateix?

*Hi estàs d'acord?

*Tu, com ho veus?

*Etc.

- Reforçar les seves intervencions, quan es produeixen: « Torna'm a dir això, que és molt important / interessant, etc. »

- "Avisant" per una propera intervenció (sobre alguna qüestió fàcil): "- Marta, prepara't, pensa sobre X que ara ens diràs que n'opines..."

Estratègies per incentivar les sessions:

- Utilitzar els Manuals: revisar les propostes d'exercicis, plans de diàleg i activitats del Manual que estimulin la conversa.

- Fer servir recursos com quadres, fotografies, música, poesia, cinema, etc. Recordeu que a l'apartat de PROPOSTA ESTÈTICA de la nostra web, podeu descarregar-vos els dossiers amb idees i suggeriments.

- Usar tècniques senzilles de dinàmica de grups.

PER EDUCACIÓ INFANTIL

El procés seria el mateix amb la diferència que no hi ha text llegit (els contes poden ser el text oral) i no hi ha pissarra, és a dir, els moments no estan tan diferenciats com en una sessió de primària.

És la mestra la que proposa l'activitat, sempre a partir de l'habilitat que vol treballar amb els nens i nenes.

No cal que les sessions siguin llargues, recordeu ser sensibles al clima, l'atenció i l'interès del grup. No forceu res.

A Eduació Infantil és interessant que el que ens proposem ho fem en una sessió, de manera que les propostes, per parcials que siguin, comencin i acabin en una sessió. Per exemple, un mateix conte o un mateix quadre ens pot servir per treballar moltes habilitats, de manera que podem programar-nos varies sessions amb un mateix suport i graduar-lo segons el que volguem fer: no cal explicar tot un conte en un dia, podem explicar-ne una part i deixar la continuació pel dia vinent, tampoc hem de veure un

quadre sencer i fer tots els exercicis. En canvi sí que hem de tancar un joc.

Sempre, és clar, procurant deixar enfilat algun aspecte pel dia vinent.

L'apartat de cloenda o final de la sessió si que és comú per a tothom, adaptant-lo a les edats. No serà el mateix a un P3 que a un P5.

Tenir un objecte a la mà quan es parla: "el nino de la paraula"

Quan a un li toca parlar, se li passa un objecte, una pilota, una joguina, un micròfon (o un objecte que funcioni com a tal), una flor, una marieta, un peluix... Sobretot perquè els nens petits, pel plaer de tocar i tenir a les mans aquest objecte que és important per la classe, s'animen més a parlar i per altra banda, els ajuda molt a saber a qui li toca!!

EL FINAL DE LA SESSIÓ

La manera de finalitzar una sessió és molt important. El final de la sessió pot tenir fins a cinc seccions, depenent del temps, es clar:

Primer moment: Resum o síntesi

Demaneu a algun nen o nena que expliqui de què hem parlat, de què ha anat la sessió, quins han estat els temes o conceptes que han sorgit o que faci un petit resum de la sessió. És el moment de recollir el que s'ha fet, i això pot donar peu al segon moment.

Segon moment: Deixar embastada la propera sessió

Deixar embastada la sessió de la setmana següent a partir d'algun aspecte de la sessió o de la pissarra: per la setmana entrant (pensarem, portarem, buscarem, preguntarem, esbrinarem....); o bé, si decidim triar una altra pregunta o tema de la pissarra, decidir quin; o bé, decidir si volem començar a llegir un altre episodi; etc.

Recordeu que això és molt important per preparar la sessió següent, així podreu repasar el Manual, triar exercicis o plans de diàleg, pensar en alguna activitat motivadora...

Tercer moment: Metacognició

Metacognició o reflexió sobre el que hem fet.

- Com ho hem après?
- Quina relació té amb el que fem a l'escola?

- Quina ha estat la cosa que més m'ha sorprès en aquesta sessió?

Quart moment: Relació amb un mateix

Relació amb la pròpia vida, amb el que sap i el que fa. Fer unes quantes preguntes de l'ordre:

"Per què serveix el que hem fet avui?", "Quina utilitat pot tenir per la meua vida?", "Quin ús puc fer del que hem parlat o com hem parlat en aquesta aula?"

Cinquè moment: Avaluació figuroanalògica

Forma lúdica d'acabar a partir del propi cos, d'objectes, dibuixos, sons, paraules, etc.¹

¹ Sobre avaluació figuroanalògica, podeu consultar el llibre **Reavaluar** d'AA.VV. editat per EUMO i també a l'apartat EXPERIÈNCIES, dels Recursos on line de la nostra web, hi trobareu unes propostes.

AL FINAL D'UN CICLE

Quan no hem acabat el llibre de lectura i s'acaba un cicle (2n, 4t i 6è) s'ha de procurar arribar al final del llibre, perquè és com tancar un cicle amb les mateixes persones.

Sugerim algunes possibilitats:

- A partir de Setmana Santa accelerar la lectura a l'aula.
- Seguir amb el mateix ritme a l'aula però avançant la lectura d'algun capítol o episodi a casa.
- Si hi ha la possibilitat de continuar, es pot guardar el final del llibre per l'inici del curs vinent, durant un mes o dos. I és també una manera de canviar d'un cicle a l'altre sense discontinuïtat.

Quan ja hem acabat la lectura

Tot i que l'experiència ens diu que quasi mai s'acaben les lectures abans de finalitzar el segon curs, podem preveure què fer si al segon any els nens i nenes han acabat el llibre de l'estudiant.

Tots els materials del Projecte Filosofia 3/18 són prou oberts per a no tancar del tot quan s'arriba a la darrera ratlla del llibre. A cada cicle es poden proposar exercicis de continuïtat:

.Com seguiria el text?

.Respondre les preguntes finals dels personatges

.Tornar a l'inici (rellegir les introduccions o primers capítols una altra vegada) i revisar el camí recorregut i veure com ara comprenem molt més el que insinuava l'autor al començament.

. Procurar una síntesi del que s'ha après en els dos anys, mostrant les diferències d'un any amb l'altre.

ALGUNES IDEES...

En acabar *Pimi*, podem proposar que facin una gran escultura de Pimi amb material de rebuig.

Folrar una paret amb paper d'embalar i demanar a nens i nenes que el pintin simulant una paret de maons. Després fer-la servir per escriure "graffitis" de Filosofia 3/18 amb frases que sintetitzin sensacions, experiències viscudes, records de diàlegs, etc. Això es pot fer al final d'un cicle o al final de 6è, quan ja marxen de l'escola i després de diversos cursos fent Filosofia 3/18.

Fer una representació teatral.

En acabar *Pèbili*: una exposició dels cinc sentits.

Etc...